

pp 14/10-94

Han ser Bjørnson i nytt lys

Et forbund mellom alle germanere står for meg som det skjønneste og største av alt i verden.

THORLEIF ANDREASSEN
FINN E. STRØMBERG (foto)

Det var ikke Adolf Hitler, men vår egen Bjørnstjerne Bjørnson som i sin tid uttalte dette. Ja, dikterhøvdningen sa endog at hans livs største ønske var at nordgermanere og sydgermanere og deres utvandrede brødre, måtte finne hverandre i et Forbund, fordi det ville sikre verdensfreden. – De er sterke nok til å pålegge freden, sa Bjørnson.

Historikeren Øystein Sørensen mener at Bjørnstjerne Bjørnson er altfor lite utforsket som politiker og samfunnsdebattant.

– Bjørnson uttrykte seg ofte i vendinger som man mildest talt ville ha stusset over hvis de var blitt fremført i dag. Bjørnstjerne Bjørnson hadde mye rart for seg. Men han hadde et demokratisk sinnelag. Det er jeg glad for. Jeg kan ikke forestille meg at Bjørnson ville gått med i et nasjonal-sosialistisk system, slik Knut Hamsun gjorde. Mensønnen til Bjørnson, Erling Bjørnson, var et prominent medlem av Nasjonal Samling (NS), sier dr.philos. Øystein Sørensen.

Storslåtte visjoner

Historikeren som fyller 40 år i dag, leder et treårig tverrfaglige forskningsprosjekt om utviklingen av en norsk nasjonal identitet på 1800-tallet. Selv arbeider prosjektlederen parallelt med en studie av «Bjørnstjerne Bjørnsons nasjonale visjon». Og det er åpenbart vel verd en studie, som nok resulterer i Sørensens ellevte bok.

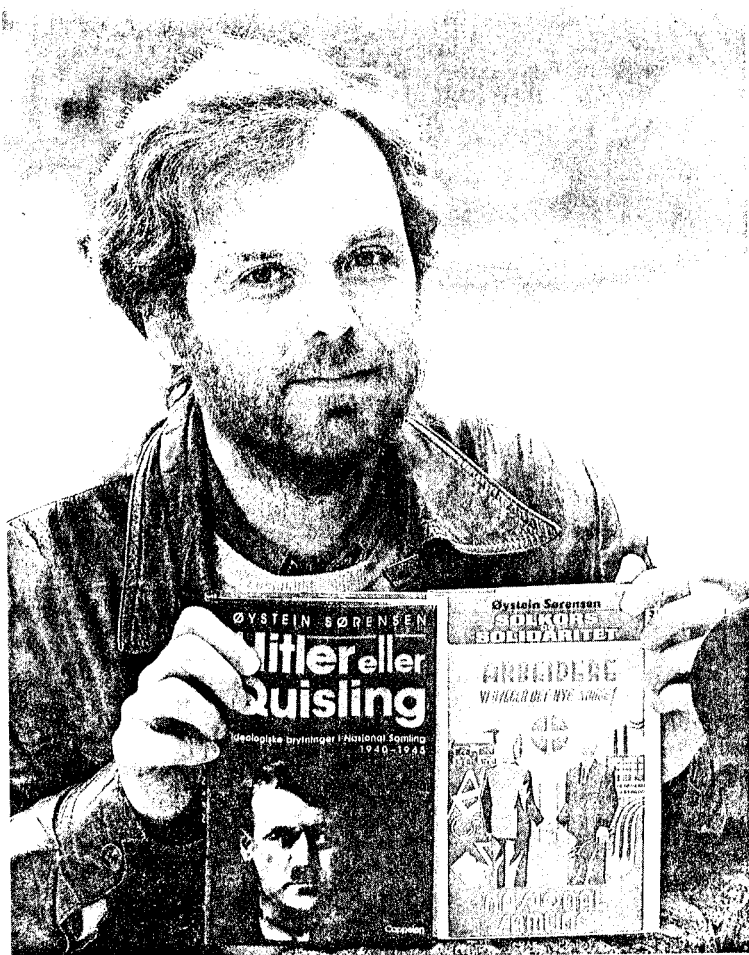
– Gjennom 25 år av sitt voksne liv var Bjørnson voldsomt opptatt av ideer som han formulerte som «Germanernes kolossale Verdensoppgave». Han konkretiserte sine storslåtte visjoner også utover i 1870-årene. Bjørnson fant, en for ham, viktig formel i 1875: «Germanernes Verdensskald» skulle være å ta «verdensledningen i sin Haand», for å sikre «Freden og Friheden, Arbejdet og Oplysningen».

Sannhetsvitne

Bjørnson påberopte seg at den danske presten, historikeren og dikteren Nikolai Fredrik Severin Grundtvig, allerede hadde argumentert for at germanerne burde ta «Verdensstyret» for å «opretholde Freden og sprede Dannelsen».

– Det etniske spilte en uhyre viktig rolle i disse storslåtte visjonene. I en artikkel for et norsk-amerikansk publikum i 1873 understreket Bjørnstjerne Bjørnson at den germanske sammenslutningen ville bli varig fordi den var basert på etniske kriterier; germanerne hadde «Blod» og «Aand» felles.

Glødetråd

40 ÅR: Historikeren Øystein Sørensen leder et tverrfaglig forskningsprosjekt om et så følelsesladet tema som norsk nasjonalisme. I dag er han 40 år.

sterkere i Norge enn i enkelte andre sammenlignbare land i Europa. Nasjonalisme er jo så mangt, da. Henrik Wergeland var eksempelvis nasjonalist, og Adolf Hitler var det. Takk og pris har hovedstrømningen i norsk nasjonalisme vært demokratisk orientert fra 1800-tallet, med en sidestrøm under okkupasjonen, Nasjonal Samling og Vidkun Quisling. Uansett hva man måtte mene om Senterpartiets leder, Anne Enger Lahnstein, kan hun ikke sammenlignes med Jørg Haider, lederen av det østerrikske frihetsparti (FPÖ). Denne mulige fremtidige kanslerkandidat, er en beundrer av Hitler. Haider er mot EU og en arg motstander av Maastricht-avtalen.

– Hvorfor har nasjonalismen hatt så gode vekstforhold her i det karrige nord?

– Tradisjonelt har vi ligget i utkanten av Europa. Fra og med 1814 har Norge dessuten hatt eventyrlig flaks i forhold til mange andre europeiske land. Norge har en snill og fredelig nasjonalisme. Husk på at vi har sluppet å bli stillet overfor etniske problemer og strid om territorier. Tenk om det hadde bodd en halv million svensker i Buskerud og Oppland!

Historikeren kaller det et lykketreff at gjennombruddet for Norge som ny stat i 1814, falt sammen med det politiske gjennombrudd for liberale strømninger. – Nasjonal selvstendighet og li-

Arbeiderpartiets leder, jammannen Thorbjørn Jagland, eller av Anne Enger Lahnstein og nei-siden.

– Historien kan brukes til alt. Et eller annet kan alltid tas ut av en historisk helhet og benyttes som «dokumentasjon» for eller imot et synspunkt. Ordet union går f.eks. igjen som et hovedskjellsord i nei-sidens argumentasjon. Man kan like det eller ikke, unionstiden var en useiervanlig vellykket historisk tid for Norge.

Historisk snushane

Dagens 40-åring har befestet seg som en anerkjent okkupasjonshistoriker av etterkrigs-generasjonen. Det er sagt om historikeren Sørensen at han har en særskilt evne til å snuse opp ukjente kilder, se ideologiske mønstre og formidle kontroversielt stoff på lett flytende norsk. «Ungdommen» har erfart at det hører med til historikerens lodd å befatte seg med fenomener man ikke liker, historiske fenomener man finner ubehagelige og avskyelige, handlinger og ideer man finner moralsk og politisk forkastelige. Det tredje rike og den tyske nasjonalsosialismen er i så måte et eksempel på excellence for Øystein Sørensen. Og hugg har den historiske snushane fått. Det må Øystein Sørensen og andre historikere tåle, når de stiller seg laglig til ved å skrive om tenaer som folk har et sterkt følelsesmessig forhold til.

som en rød klut på mange som selv opplevde 2. verdenskrig. At historikeren og forfatteren er på linje med «haukene» i Hjemmefronten, som han sier, på mange områder i norsk okkupasjonshistorie, blir da av mindre betydning. Også at han er en stor beundrer av Winston Churchill, for den saks skyld.

Den lærde dr. philos. mner glede i så mangt, ikke bare i å bla i gamle, falmede skrivelser. Mannen er glad i musikk, tung som lett, og var i 11 år musikkannmelder i studentavisen Universitas. Gammel og ny rock var blant gjengangerne i Sørensens spalte. Strømmenmannen har varme følelser for sitt akk så lite suksessrike hjemmelag, og er dessuten entusiastisk Lillestrøm-supporter. Jevnlig er den engasjerte tribuneslitter i London og ser favorittlaget Tottenhams kamper. Med Erik Thorstvedt i praksislag mellom målstengene, ja, da opplever Sørensen høytid.

Donald-fan

Periodevis er historikeren, som tok doktorgraden i historie på en avhandling om Anton Martin Schweigaard, svært så produktiv. Men vi kan avsløre at Sørensen tidvis er rent ut sagt lat. Når de late perioder inntreffer, liker han kort og godt å ligge på ryggen, lytte til Led Zeppelin, spise sjokolade og kanskje nippe til et lite glass maltwhisky, og ikke minst viktig, han leser tegneserier.